

היום נלמד בעזרת ה':

סנהדרין דף ז

(בעמוד הקודם)

אמר רב הלכה כרבי יהושע בן קרחה: שמצוה לעשות פשרה.

קושיא: איני והא רב הונא תלמידיה דרב הוה וכו': וכשהיו באים לפניו לבית דין הוא היה שואל את בעלי הדין אם הם רוצים דין או פשרה. והרי מצוה לעשות פשרה!

תירוץ: מאי מצוה נמי וכו': מה שאמר רבי יהושע בן קרחה ש'מצוה' לעשות פשרה, הכוונה להציע לבעלי הדין אם הם רוצים לעשות פשרה.

קושיא: היינו תנא קמא: אם רבי יהושע בן קרחה סובר שפשרה היא רק אפשרות, אם כן במה הוא חולק על תנא קמא של הברייתא לעיל (בתחילת עמוד ב')? הרי גם ת"ק אמר שמותר לבצוע עד שיגמר הדין. תירוץ: איכא בינייהו וכו': הם נחלקו האם רק מותר וזו 'רשות' או שזה 'מצוה'.

קושיא: היינו דר"ש בן מנסיא: אם כן ת"ק סובר כר"ש בן מנסיא (בברייתא שם, באמצע העמוד) שאמר שלפני שהדיין יודע היכן הדין נוטה הוא רשאי לעשות פשרה. תירוץ: איכא בינייהו משתשמע דבריהן וכו': לת"ק אפילו אחרי שהדיין שמע את הטענות והוא יודע להיכן הדין נוטה מותר לו לעשות פשרה עד שיגמר הדין. ואילו לר"ש בן מנסיא כבר אסור לו.

*

לעיל (ו',ב) אמר רבי אליעזר בן רבי יוסי הגלילי שאסור לעשות פשרה מהפסוק "ובוצע בדרך ניאץ השם". בוצע - עושה פשרה.

ופליגא דרבי תנחום בר חנילאי: כי הוא מפרש את הפסוק על מעשה העגל. שאהרון עשה פשרה בינו לבין עצמו להסכים לבני ישראל. בגלל שהוא ראה שהם הרגו את חור, הוא פחד שאם לא ישמע להם הם יהרגו גם אותו, ומכיון שהוא כהן ונביא, לא תהיה להם תקנה. וכמו שקרה לאחר שנים רבות שהרגו את זכריה הנביא

שהיה כהן ונביא והגיע החורבן. ולכן מוטב שיעשו את העגל כי אז הם יוכלו לחזור בתשובה.

*

לעיל (ו',ב) אמר ר"ש בן מנסיא שמותר לעשות פשרה רק עד שהדיין שומע את בעלי הדין ויודע לאן הדין נוטה. הוא למד זאת מהפסוק "פּוֹטֵר מִים רֵאשִׁית מְדוֹן, וְלִפְנֵי הַתְּגַלֵּעַ הָרִיב נְטוֹשׁ".

שאלה: **והני תנאי:** החולקים עליו וסוברים שמותר לעשות פשרה עד שנגמר הדין, מה הם דורשים בפסוק הזה?

תשובה: **כדרכ המנונא וכו':** 'ראשית המדון' כלומר בהתחלה דנים את האדם על מה שהוא 'פטר את עצמו' מללמוד תורה שנמשלה ל'מים'.

אמר רב הונא האי תיגרא וכו': פירוש אחר בפסוק. מריבה (= מדון) דומה לפתח קטן של מים (= פוטר מים) היוצא מהנהר כשהוא עולה על גדותיו. אם לא סותמים את הפתח מיד, הפתח הולך ומתרחב עד שכבר אי אפשר לסתום אותו.

אביי קשישא אמר - דמי לגודא דגמלא כיון דקם קם: אביי מביא משל אחר ל'מריבה' (ללא קשר לפסוק). מריבה דומה ללוחות עץ של הגשר, בהתחלה כשהולכים עליהם הם מתנועעים, ולאחר זמן הם נקבעים במקומם. וכך גם מריבה לאחר זמן היא מתחזקת ומתקבעת.

הגמרא מביאה פתגמים של אנשים שיש להם מקור בפסוקים.

ההוא דהוה קאמר ואזיל - טוביה דשמע ואדיש חלפוח בישתיה מאה: מעשה באדם שהיה הולך ואומר - אשרי מי ששומע חרפתו ושותק כי על ידי כך הולכות מאה רעות, שהיו באות לו בעקבות המריבה. אמר על כך שמואל לרב יהודה יש על זה פסוק: "פּוֹטֵר מִים רֵאשִׁית מְדוֹן" הפותח במריבה, זו תחילתם של 'מדון' נוטריקון 'מאה דינים' (= צרות).

ההוא דהוה קאמר ואזיל - אתרתי תלת גנבא לא מיקטל: על שתיים שלוש גניבות לא הורגים את הגנב, אבל לבסוף הוא יענש על הכל.

ההוא דהוה קאמר ואזיל - שב בירי לשלמנא וחדא לעביד ביש: שבע בורות יפול אדם שעושה שלום והוא יצא מהם, ואילו בכור אחד יפול עושה רשע והוא לא יקום ממנו.

ההוא דהוה קאמר ואזיל - דאזיל מבי דינא שקל גלימא ליזמר זמר וליזיל באורחא: מי שיצא מבית דין והם לקחו לו את הגלימה שלו כפרעון על חוב שהוא חייב, שיזמר שיר וילך לדרכו. כי הם דנו אותו דין אמת והוציאו את הגזילה שהוא גזל מחבירו.

אמר על כך שמואל זה הפסוק שאמר יתרו למשה רבינו "וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום" דהיינו כל העם, כולל החייבים בדין, חיים בשלום עם הפסק דין שפסקו להם.

ההוא דהוה קאמר ואזיל - היא ניימא ודיקולא שפיל: האשה מתנמנמת והסל שעל ראשה (שבו נתונים כלי מלאכת האריגה שלה) נופל. כלומר היא מתעצלת ואז מלאכתה אינה ניכרת.

"בעצלתים ימך המקרה": בגלל עצלות מלתקן את התקרה של הבית, היא תתמוטט לבסוף.

ההוא דהוה קאמר ואזיל - גברא דרחיצנא עליה אדייה לגזיזה וקם: אדם שבטחתי בו הרים אגרוף עלי וקם נגדי. אמר על כך שמואל את הפסוק "גם איש שלומי אשר בטחתי בו אוכל לחמי הגדיל עלי עקב" כלומר האיש שאכל את הלחם שלי נהיה אורב לי כדי להרוג אותי (עיין מצודות שם).

ההוא דהוה קאמר ואזיל - כי רחימתין הוה עזיזא אפותיא דספסירא שכיבן השתא דלא עזיזא רחימתין פוריא בר שיתין גרמידי לא סגי לן: כשהאהבה ביני לבין אשתי היתה עזה, אנחנו יכלנו לשכב על חוד של החרב, ואילו כשהאהבה בינינו אינה עזה אפילו מיטה כרוחב שישים אמה לא מספיקה לנו.

מעיקרא כתיב ונועדתי לך שם וכו': במשכן הקב"ה השרה שכינתו על הכפורת שהיתה בגובה עשרה טפחים ובשטח של אמתים וחצי על אמה וחצי. ואילו כאשר חטאו בני ישראל בבית המקדש הראשון שבנה שלמה, שהיה ששים אמה ארכו ועשרים אמה רחבו ושלישים אמה קומתו, אמר על כך הקב"ה "איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מנוחתי".

*

לעיל (ו',ב) אמר ר' יהושע בן קרחה - תלמיד שיושב לפני רבו ובא דין לפני רבו, ורבו טועה בדין, אסור לתלמיד לשתוק מפני כבוד רבו. שנאמר "לא תגורו מפני איש" ופירש רבי חנין מלשון 'הכנסה לאוצר' כלומר לא תשמור את דבריך בלי לומר אותם.

שאלה: **מאי משמע דהאי 'לא תגורו' לישנא דכנושי הוא? כנושי = הכנסה ואסיפה.**
"תכין בקיץ לחמה אגרה בקציר מאכלה": הנמלה אוספת בקיץ גרגרים לחורף.

*

שנאמר "משוד עניים מאנקת אביונים עתה אקום יאמר ה'": כלומר אסלק את שכינתי מהבית דין.

שנאמר "הנה מטתו שלשלמה וכו': בית המקדש מכונה 'מיטתו שלשלמה' כי שם הבית של ה' שהשלום שלו. ליד בית המקדש היתה הסנהדרין של התלמידי חכמים הגיבורים במלחמתה של תורה. כשהם דנו את הדין הם הרגישו כאילו חרב מונחת על ירכותיהם מפחד הגהינום הנמשל ללילה.

וכי בבקר דנין וכל היום אין דנין? אלא אם ברור לך הדבר כבקר: כלומר רק אם ברור לך פסק הדין כמו בוקר שמאיר, תאמר אותו.

אמר ר' יהושע בן לוי עשרה שיושבין בדין קולר תלוי בצואר כולן: כולם נענשים על הטיית הדין. קושיא: פשיטא! תירוץ: לא צריכא אלא לתלמיד היושב לפני רבו: ורואה שרבו טועה והוא שותק שגם הוא נענש.

רב הונא כי הוה אתי דינא לקמיה וכו': כשהיה מגיע דין לפניו, הוא היה אוסף עשרה תלמידי חכמים מבית המדרש יחד איתו, כדי שאם ח"ו הוא יענש יתחלק העונש בין כולם כמו נסורת מקורת עץ.

רב אשי כי הוה אתי טריפתא לקמיה וכו': כשהיתה באה שאלה של ספק טריפה לפניו, הוא היה אוסף את כל השוחטים של העיר 'מתא מחסיא' הבקיאים בהלכות טריפות, מהטעם הנ"ל.

מאי דכתיב "מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יהרסנה"? אם דיין דומה למלך וכו': כלומר אם הוא לא יודע טוב את הדינים והוא צריך לחזר ולשאל

דיינים אחרים, הוא יטעה בדיון ויהרוס את המשפט. (ורבינו חננאל מפרש שאם הדיין כמו מלך שאינו צריך להינות מאחרים הוא יכול להעמיד את המשפט, אבל אם לא הוא לא יוכל למחות במי שהוא נהנה ממנו).

דבי נשיאה אוקמו דיינא וכו': אנשי בית הנשיא העמידו דיון שלא היה בקיאה בדינים (כי הוא שילם להם שלושה קבים של דינרים. שאלות נח'). הם בקשו מיהודה בר נחמני שהיה 'המתורגמן' (= המשמיע את הדרשה לרבים) של ריש לקיש, שילך ויהיה מתורגמן לדיין הזה. הוא גתן והקשיב לו, אך הדיין לא אמר כלום. ואז פתח המתורגמן ואמר את הפסוק "הוי אומר לעץ הקיצה, עורי לאבן דומם. הוא יורה? הנה הוא תפוש זהב וכסף וכל רוח אין בקרבו".

ועתיד הקב"ה ליפרע ממעמידין: להעניש את המעמידים דיון כזה. שנאמר בפסוק שלאחר מכן "וה' בהיכל קדשו הס מפניו כל הארץ" כלומר הוא יעניש על העוון הזה את הארץ.

ובמקום שיש תלמידי חכמים, כאילו נטעו אצל מזבח: כי התלמידי חכמים מכפרים ומגינים כמו מזבח.

כתיב "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב" וכו': הגמרא מקשה וכי רק מזהב וכסף אסור לעשות עבודה זרה ואילו מעץ מותר? אלא הכוונה לדיין שמעמדיים אותו בגלל שהוא שילם כסף וזהב למלך.

רב כי הוה אתי לכי דינא אמר הכי - ברעות נפשיה וכו': כשרב היה מגיע לבית דין לדון, הוא היה אומר על עצמו - ברצון עצמו להריגה הוא יוצא (כלומר להעניש את עצמו), ואת צרכי ביתו הוא לא עושה, וריקן לביתו הוא חוזר (כי הוא לא מרוויח כלום מהבית דין), והלוואי שאחזור לביתי כמו שיצאתי בלי חטא, דהיינו שלא אטעה בדיון ואענש על כך.

כי הוי חזי אמבוהא: כשהוא היה רואה קבוצה של אנשים הולכת אחריו, הוא היה אומר את הפסוק הבא כדי שלא להתגאות "אם יעלה לשמים שיאו וראשו לעב יגיע, כגללו לנצח יאבד", כמו 'גלל' = צואה.

מר זוטרא חסידא כי הוו מכתפי ליה בשבתא דריגלא: כשהיו מרימים אותו על הכתפיים בשבת שזורשים בה בהלכות הרגל (והיינו שלושים יום קודם לרגל). בגלל שהוא היה זקן ולא היה יכול ללכת מהר, כדי שהציבור לא יצטרכו לעמוד זמן רב

עד שהוא יעבור וישב במקומו. הוא היה אומר את הפסוק הבא כדי לא להתגאות "כי לא לעולם חוסן! ואם נזר לדור ודור?".

דרש בר קפרא מנא הא מילתא דאמרו רבנן 'הוּו מתונין בדין': מניין לומדים שצריך להמתין ולעיין יפה לפני שפוסקים את הדין? **תשובה:** **"לא תעלה במעלות" וסמך ליה "ואלה המשפטים":** כלומר אל תעלו בחזקה ובמהירות למזבחה. ומהסמיכות לדיני המשפטים לומדים זאת לדיינים.

אמר ר' אליעזר מניין לדיין שלא יפסע על ראשי עם קודש: כשהציבור יושב על הקרקע לשמוע את הדרשה, והדרשן נכנס לדרוש, נראה הדבר כאילו הוא פוסע עליהם. (אלא עליו לבוא לפניהם (מאירי) או לקצר את דרכו (תוס' יבמות)).

שנאמר "לא תעלה במעלות" וסמך ליה "ואלה המשפטים": דהיינו שלא יראה כאילו השופטים דורכים על הציבור.

הגמרא דורשת את הפסוקים בענין השופטים

"אשר תשים", אשר תלמדם מיבעי ליה: מדוע כתוב לשון 'שימה'? היה צריך להמיות כתוב לשון 'למידה' דהיינו ללמד אותם את הדינים! והתשובה - לשים לפניהם את הכלים של הדיינים. כלומר הדיינים צריכים כלים לביצוע הגזר דין. כגון רצועה ומקל וכדו' כדלהלן.

רב הונא כי הוה נפק לדינא וכו': כשהיה יוצא לבית דין היה אומר 'תוציאו לי את כלי בית הדין שלי, מקל ורצועה ושופר וסנדל'. מקל כדי להלקות את החוטא עד שיחזור בו. רצועה לעונש מלקות. שופר להכריז על מי שחייב נידוי. וסנדל לעשות איתו חליצה ליבמה.

"ואצוה את שופטיכם בעת ההיא" אמר רבי יוחנן כנגד מקל ורצועה תהא זריז: 'ציווי' הוא לשון זירוז. משה ריבנו מזרז את הדיינים שישתמשו עם מקל ורצועה כדי להטיל אימה על הציבור לשם שמים.

"שמוע בין אחיכם ושפטתם" אמר רבי חנינא אזהרה לבית דין שלא ישמע דברי בעל דין וכו': תשמעו את הטענות של שני אחיכם ביחד. כי אם תשמעו את הטענה של האחד בלי שחבירו יוכל להכחיש את דבריו, הם יכנסו בלב הדיינים ואחר כך ליבם כבר לא יהפך בזכותו של השני כל כך.

ואזהרה לבעל דין שלא יטעים דבריו לדיין קודם שיבא בעל דין חבירו קרי ביה נמי "שמע בין אחיכם": המילה 'שמע' כתובה בכתיב חסר, לדרוש שגם בעל הדין עצמו מוזהר להשמיע את דברו רק כשהבעל דין השני נמצא איתו בבית דין.

רב כהנא אמר מהכא מ"לא תשא" "לא תשיא": כתוב "לא תישא שמע שוא" כלומר, דיין אל תקבל דברי שוא מבעל דין אחד בלי שחבירו נוכח איתו בבית דין. והמילה 'תשא' כתובה בכתיב חסר, ללמד שגם הבעל דין עצמו לא ישיא את דברי השוא שלו כשחבירו לא נוכח בבית דין.